

Vlatka Dugački, Lana Peternel i Filip Škiljan

Nestala naselja u Republici Hrvatskoj (povijesno-demografsko-antropološke perspektive)

Plejada, Institut za društvena istraživanja, Institut za migracije i narodnosti, 2021., 306 str.

Knjiga *Nestala naselja u Republici Hrvatskoj* dobrodošao je i svjež doprinos području društvenih i humanističkih znanosti, koje, moglo bi se reći, oskudijeva u knjigama i monografijama, dobrim dijelom zbog znanstvene politike boljeg vrednovanja radova objavljenih u stranim znanstvenim časopisima, na engleskom ili drugim jezicima. Zato mislim da je svaka monografija ili urednička knjiga u društvenim i humanističkim znanostima na hrvatskom jeziku pravi praznik i budi nadu u budućnost u kojoj će se hrvatska znanost vrednovati i na temelju onog što postoji u hrvatskim knjižnicama i arhivima. Važno je pisati i objavljivati knjige na hrvatskom jeziku, o temama koje su od važnosti za hrvatsku znanost, a možda nisu toliko atraktivne za inozemne izdavače.

S ovom knjigom to nije slučaj. Ona je dvostruko atraktivna zbog teme kojom se bavi – kako za domaću tako i za međunarodnu znanost. Kao što autori kažu, nenaseljena su naselja problem i istraživačka tema koja provocira svojom prisutnošću u brojnim zemljama u čitavom svijetu, te su zbog svojih povijesnih, društvenih, gospodarskih, demografskih i političkih implikacija nepresušan izvor bitnih znanstvenih spoznaja.

Knjiga *Nestala naselja u Republici Hrvatskoj* knjiga je o depopulaciji hrvatskih prostora. Zamišljena je kao trodimenzionalni pristup nenaseljenim naseljima u Hrvatskoj – s antropološkog, povijesnog i demografskog gledišta. Troje autora, svaki iz svoje vizure, prostiru pred čitaoca povijesnu i demografsku sudbinu depopulacije u Hrvatskoj, ali i antropološko pronicanje u iskustvo sugovornika i istraživača, suočavajući sjećanja i priče prenošene s koljena na koljeno s doživljajem mjesta u stvarnom vremenu.

U prvom dijelu, naslova „Antropologija praznih prostora“, autori objašnjavaju teorijski koncept i metodološke postavke od kojih polaze (Jerzy Kociatkiewicz i Monika Kostera, *The Antropology of Empty Spaces*, *Qualitative Sociology*, 22 (1999.), 1, 37-50), iznose argumente koji čine dio odgovora na pitanje – zašto istraživati nenaseljena naselja, te argumentiraju upotrebu metoda koje i sami koriste: arhive i sjećanja, nazivajući ih izazovima nove etnografije praznih prostora. Kroz razgovore s kazivačima o rođacima, o plemićkom porijeklu, o zapuštanju, o broju ljudi u selu, o strancima, o prošlim migracijama, o posljednjim stanovnicima, o djeci, o dobu modernizacije i prosperiteta, o bogatim imanjima, o igranju, o iseljavanju, o razlozima iseljavanja, o malom broju ljudi u susjedstvu, o temeljnoj infrastrukturi, o strancima i njihovoj inicijativi, o duhovnoj kulturi, o važnosti povezanosti, o prednostima praznine, o prednostima zajedništva, o poslu preko dana, o okolišu, o okusima prošlosti, o doživljajima i sjećanjima, autori oslikavaju etnografiju praznine, ili kako to kazivači govore: „Slikajte da se vidi da je ovdje bio život“.

U drugom dijelu pod naslovom „Povijesne odrednice depopulacije“ autori daju demografsko-povijesnu analizu depopulacije u Hrvatskoj. Daju pregled kretanja stanovništva kroz povijest u Republici Hrvatskoj, razvoja stanovništva Republike Hrvatske, povijesnog razvoja i razloga depopulacije u devet razdoblja, od 1857. do danas, s posebnim osvrtom na suvremene tokove.

U trećem dijelu pod nazivom „Nestala naselja prema Popisu 2011. godine“ prezentira se geografska rasprostranjenost 150 nestalih naselja, povijest, nestanak i tragovi koji su ostali.

U ovoj knjizi radi se o temi koja nije bila bitnije zastupljena u hrvatskim društvenim i humanističkim znanostima, dakle izrazito znanstveno relevantnoj, ali i potencijalno zanimljivoj i široj čitalačkoj publici. Tema je naročito aktualna sada, kada svjedočimo tragične posljedice potresa na Baniji, gdje ionako postoji značajan broj napuštenih naselja i naselja s vrlo malim brojem stanovnika. Ali i zbog perspektive budućnosti u kojoj taj broj nenaseljenih ili malo naseljenih naselja može rasti daljnjim iseljavanjem. Ili u optimističnoj varijanti, u kontekstu pametne, zauzete i vizionarske politike obnove, čvrsto vezane za sve ono najbolje u hrvatskoj znanosti, može se otvoriti proces popunjavanja ili ponovnog naseljavanja barem dijela praznih naselja.

Ova knjiga može pridonijeti daljnjem razvoju ideja, ali i pomoći u osmišljavanju praksi, kao i motivirati daljnja istraživanja različitih aspekata napuštenosti i praznosti u naseljima u Hrvatskoj.

Ankica Marinović